

Lukion opetussuunnitelman perusteet 2016

Matematiikan sisällöt

Mika Setälä, Lempäälän lukio

Lauri Hellsten, Espoon yhteislyseon lukio

Matematiikan yhteinen opintokokonaisuus

Matematiikan yhteisen opintokokonaisuuden tehtävänä on **herättää opiskelijan kiinnostus matematiikkaa kohtaan** muun muassa tutustuttamalla hänet matematiikan moninaiseen merkitykseen ihmiselle ja yhteiskunnalle sekä sen ainutlaatuisen ja kiehtovaan olemukseen tieteenalana. Tässä opintokokonaisuudessa opiskelijalla on **tilaisuus vahvistaa pohjaa matematiikan opinnoilleen** ja nähdä matematiikka hyödyllisenä ja käyttökelpoisena selitettäessä ja hallittaessa muun muassa yhteiskunnan, talouden ja luonnon tapahtumia ja tilanteita.

MAY1: Luvut ja lukujonot

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija pohtii

- matematiikan merkitystä yksilön ja yhteiskunnan näkökulmasta
- kertaa ja täydentää lukualueet, kertaa peruslaskutoimitukset ja prosenttilaskennan periaatteet
- vahvistaa ymmärrystään funktion käsitteestä
- ymmärtää lukujonon käsitteen (MAB6, MAA9)
- osaa määrittää lukujonoja, kun annetaan alkuehdot ja tapa, jolla seuraavat termit muodostetaan (MAA9)
- saa havainnollisen käsityksen lukujonon summan määrittämisestä
- osaa ratkaista käytännön ongelmia aritmeettisen ja geometrisen jonon ja niistä muodostettujen summien avulla (MAB6, MAA9)
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä funktion kuvaajan ja lukujonojen tutkimisessa sekä lukujonoihin liittyvien sovellusongelmien ratkaisussa.

MAY1: Luvut ja lukujonot

Keskeiset sisällöt

- reaaliluvut, peruslaskutoimitukset ja prosenttilaskenta
- funktio, kuvaajan piirto ja tulkinta
- lukujono (MAB6, MAA9)
- rekursiivinen lukujono (MAA9)
- aritmeettinen jono ja summa (MAB6, MAA9)
- geometrinen jono ja summa (MAB6, MAA9)
- logaritmi ja potenssi sekä niiden välinen yhteys (MAB3, MAA8)
- muotoa $a^x=b$ olevien yhtälöiden ratkaiseminen (MAB3)

MAY1-kurssin toteutus?

- Opetetaanko kurssi pitkän matematiikan opiskelijoiden, opetussuunnitelman ja yo-kisojen ehdoilla?
- Miten tulevat lyhyen matematiikan opiskelijat huomioidaan?
- Vaikutus pitkän ja lyhyen matematiikan opiskelijamääriin?
- “Montako sielua pitää pelastua pitkälle, jotta kurssi vastaisi yhteiskunnan sille asettamia tavoitteita?”
- Onko kurssin opetusta mahdollista toteuttaa opettajakeskeisesti? Miten huomioidaan opiskelijoiden lähtötasoerot? Miten opetusta on mahdollista eriyttää?

Lyhyt matematiikka

LOPS 2003 - 2015 muutokset

Opetuksen tavoitteet (MAB)

LISÄYKSET

- Opetus pyrkii myös antamaan opiskelijalle selkeän käsityksen matematiikan merkityksestä yhteiskunnan kehityksessä sekä sen soveltamismahdollisuuksista arkielämässä ja monissa eri tieteissä.
- Osaa käyttää tarkoituksenmukaisia matemaattisia menetelmiä, teknisiä apuvälineitä ja tietolähteitä.

Kurssimuutokset (MAB)

2003	2016
<i>Pakolliset kurssit</i>	
MAB1: Lausekkeet ja yhtälöt	
MAB2: Geometria	MAB2: Lausekkeet ja yhtälöt
MAB3: Matemaattisia malleja I	MAB3: Geometria
MAB4: Matemaattinen analyysi	MAB4: Matemaattisia malleja
MAB5: Tilastot ja todennäköisyys	MAB5: Tilastot ja todennäköisyys
MAB6: Matemaattiset malleja II	MAB6: Talousmatematiikka
<i>Syventävät kurssit</i>	
MAB7: Talousmatematiikka	MAB7: Matemaattinen analyysi
MAB8: Matemaattisia malleja III	MAB8: Tilastot ja todennäköisyys II

MAB2: Lausekkeet ja yhtälöt

LISÄYKSET

- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä polynomifunktion tutkimisessa ja polynomiyhtälöihin sekä polynomifunktioihin liittyvien sovellusongelmien ratkaisussa
- yhtälöparien graafinen ja algebrallinen ratkaisemine

MAB3: Geometria

LISÄYKSET

- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä kuvioiden ja kappaleiden tutkimisessa ja geometriaan liittyvien sovellusongelmien ratkaisussa.
- Pythagoraan lauseen käänteislause

MAB4: Matemaattisia malleja

LISÄYKSET

- tutustuu ennusteiden tekemiseen mallien pohjalta
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä polynomi- ja eksponenttifunktion ominaisuuksien tutkimisessa sekä polynomi- ja eksponenttiyhtälöiden ratkaisussa sovellusongelmien yhteydessä
- lukujonot matemaattisina malleina

MAB5: Tilastot ja todennäköisyys

SIIRROT

- Jatkuvien tilastollisten jakaumien tunnuslukujen määrittäminen.
- Normaalijakauma ja jakauman normittaminen.

LISÄYKSET

- arvioi erilaisia regressiomalleja mm. taulukkolaskentaohjelman avulla ja tekee ennusteita mallien avulla
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä digitaalisessa muodossa olevan datan hakemisessa, käsittelyssä ja tutkimisessa sekä diskreettien jakaumien tunnuslukujen määrittämisessä ja todennäköisyyslaskennassa.
- regression ja korrelaation käsitteet
- havainto ja poikkeava havainto
- ennusteiden tekeminen

MAB6: Talousmatematiikka

LISÄYKSET

- syventää prosenttilaskennan taitojaan
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä laskelmien tekemisessä ja yhtälöiden ratkaisemisessa sovellusongelmissa.

MAB7: Matemaattinen analyysi

LISÄYKSET

- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä funktion kulun tutkimisessa ja funktion derivaatan sekä suljetun välin ääriarvojen määrittämisessä sovellustehtävissä.
- polynomifunktion suurimman ja pienimmän arvon määrittäminen suljetulla välillä

MAB8: Tilastot ja todennäköisyys II

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että

- opiskelija vahvistaa ja monipuolistaa tilastojen käsittelytaitojaan
- osaa määrittää tilastollisia tunnuslukuja ja todennäköisyyksiä jatkuvien jakaumien avulla hyödyntäen teknisiä apuvälineitä (MAB5)
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä digitaalisessa muodossa olevan datan hakemisessa, käsittelyssä ja tutkimisessa, todennäköisyysjakauman odotusarvon ja keskihajonnan määrittämisessä, todennäköisyyksien laskemisessa annetun jakauman ja parametrien avulla sekä luottamusvälin laskemisessa.

MAB8: Tilastot ja todennäköisyys II

Keskeiset sisällöt

- normaalijakauma ja jakauman normittamisen käsitteet (MAB5)
- toistokoe
- binomijakauma
- luottamusvälin käsite

Pitkä matematiikka

LOPS 2003 - 2015 muutokset

Opetuksen tavoitteet

Matematiikan pitkän oppimäärän opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- saa myönteisiä oppimiskokemuksia ja tottuu pitkäjänteiseen työskentelyyn sekä oppii niiden kautta luottamaan omiin matemaattisiin kykyihinsä, taitoihinsa ja ajatteluunsa
- rohkaistuu kokeilevaan ja tutkivaan toimintaan, ratkaisujen keksimiseen sekä niiden kriittiseen arviointiin
- ymmärtää ja osaa käyttää matematiikan kieltä, kuten seuraamaan matemaattisen tiedon esittämistä, lukemaan matemaattista tekstiä, keskustelemaan matematiikasta, ja oppii arvostamaan esityksen täsmällisyyttä ja perustelujen selkeyttä
- oppii näkemään matemaattisen tiedon loogisena rakenteena
- kehittää lausekkeiden käsittely-, päättely- ja ongelmanratkaisutaitojaan

Opetuksen tavoitteet

- harjaantuu käsittelemään tietoa matematiikalle ominaisella tavalla, tottuu tekemään otaksumia, tutkimaan niiden oikeellisuutta ja laatimaan perusteluja sekä arvioimaan perustelujen pätevyyttä ja tulosten yleistettävyyttä
- harjaantuu mallintamaan käytännön ongelmatilanteita ja hyödyntämään erilaisia ratkaisustrategioita
- osaa käyttää tarkoituksenmukaisia matemaattisia menetelmiä, teknisiä apuvälineitä ja tietolähteitä

Ennen: Funktiot ja yhtälöt (MAA1)

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- vahvistaa **yhtälön ratkaisemisen** ja prosenttilaskennan taitojaan
- **syventää verrannollisuuden, neliöjuuren ja potenssin käsitteiden ymmärtämistään**
- **tottuu käyttämään neliöjuuren ja potenssin laskusääntöjä**
- **syventää funktiokäsitteen ymmärtämistään tutkimalla potenssi- ja eksponenttifunktioita**
- **oppi ratkaisemaan potenssiyhtälöitä.**

Keskeiset sisällöt

- **potenssifunktio**
- **potenssiyhtälön ratkaiseminen**
- **juuret ja murtopotenssi**
- **eksponenttifunktio**

Nyt: Luvut ja lukujonot (MAY1)

Tavoitteet

- pohtii matematiikan merkitystä yksilön ja yhteiskunnan näkökulmasta
- kertaa ja täydentää lukualueet, kertaa peruslaskutoimitukset ja prosenttilaskennan periaatteet
- vahvistaa ymmärrystään funktion käsitteestä
- ymmärtää lukujonon käsitteen
- osaa määrittää lukujonoja, kun annetaan alkuehdot ja tapa, jolla seuraavat termit muodostetaan
- saa havainnollisen käsityksen lukujonon summan määrittämisestä
- osaa ratkaista käytännön ongelmia aritmeettisen ja geometrisen jonon ja niistä muodostettujen summien avulla
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä funktion kuvaajan ja lukujonojen tutkimisessa sekä lukujonoihin liittyvien sovellusongelmien ratkaisussa.

Nyt: Luvut ja lukujonot (MAY1)

Keskeiset sisällöt

- reaalityluvut, peruslaskutoimitukset ja prosenttilaskenta
- funktio, kuvaajan piirto ja tulkinta
- lukujono
- rekursiivinen lukujono
- aritmeettinen jono ja summa
- logaritmi ja potenssi sekä niiden välinen yhteys
- muotoa, $a^x=b$, $x \in \mathbb{N}$ olevien yhtälöiden ratkaiseminen
- geometrinen jono ja summa

Pakollisissa kursseissa vain vähän muutoksia

Polynomifunktiot ja yhtälöt	LISÄYS: muistikaava $(a+b)^3$
	LISÄYS: osaa käyttää teknisiä apuvälineitä polynomifunktion tutkimisessa ja polynomiyhtälöihin ja polynomiepäyhtälöihin sekä polynomifunktioihin liittyvien sovellusongelmien ratkaisussa.
Geometria	LISÄYS: osaa käyttää teknisiä apuvälineitä kuvioiden ja kappaleiden tutkimisessa ja geometriaan liittyvien sovellusongelmien ratkaisussa.
Vektorit	LISÄYS: yhtälöryhmän ratkaiseminen
	LISÄYS: osaa käyttää teknisiä apuvälineitä vektoreiden tutkimisessa sekä suoriin ja tasoihin liittyvien sovellusongelmien ratkaisussa.
Analyttinen geometria	POISTO: yhtälöryhmän ratkaiseminen
	LISÄYS: osaa käyttää teknisiä apuvälineitä pistejoukon yhtälön tutkimisessa sekä yhtälöiden, yhtälöryhmien, itseisarvoyhtälöiden ja epäyhtälöiden ratkaisemisessa sovellusongelmissa.

Pakollisissa kursseissa vain vähän muutoksia

Derivaatta	LISÄYS: osaa käyttää teknisiä apuvälineitä raja-arvon, jatkuvuuden ja derivaatan tutkimisessa ja rationaaliyhtälöiden ja -epäyhtälöiden ratkaisemisessa sekä polynomi- ja rationaalifunktion derivaatan määrittämisessä sovellusongelmissa.
Trigonometriset funktiot	LISÄYS: osaa derivoida yhdistettyjä funktioita; yhdistetyn funktion derivaatta
	LISÄYS: osaa hyödyntää trigonometrisia funktioita mallintaessaan jaksollisia ilmiöitä
	LISÄYS: osaa käyttää teknisiä apuvälineitä trigonometrinen funktioiden tutkimisessa ja trigonometrinen yhtälöiden ratkaisemisessa ja trigonometrinen funktioiden derivaattojen määrittämisessä sovellusongelmissa.
	HUOM! Lukujonot siirtyneet toiseen kurssiin mutta yhdistetyn funktion derivaatta täyttäneen tämän tilan.

Pakollisissa kursseissa vain vähän muutoksia

Juuri- ja logaritmfunktiot	POISTO: oppii yhdistetyn funktion derivoimisen, käänteisfunktio, tutkii aidosti monotonisten funktioiden käänteisfunktioita
	LISÄYS: kertaa potenssienlaskusäännöt mukaan lukien murtopotenssit
	LISÄYS: osaa hyödyntää eksponenttifunktiota mallintaessaan erilaisia kasvamisen ja vähenemisen ilmiöitä
	LISÄYS: osaa käyttää teknisiä apuvälineitä juuri-, eksponentti- ja logaritmfunktioiden tutkimisessa ja juuri-, eksponentti- ja logaritmiyhtälöiden ratkaisemisessa sekä juuri-, eksponentti- ja logaritmfunktion derivaattojen määrittämisessä sovellusongelmissa
Integraalilaskenta	LISÄYS: osaa käyttää teknisiä apuvälineitä funktion ominaisuuksien tutkimisessa ja integraalifunktion määrittämisessä sekä määrätyn integraalin laskemisessa sovellusongelmissa.
Todennäköisyys ja tilastot	LISÄYS: osaa käyttää teknisiä apuvälineitä digitaalisessa muodossa olevan datan hakemisessa, käsittelyssä ja tutkimisessa sekä jakaumien tunnuslukujen määrittämisessä ja todennäköisyyksien laskemisessa annetun jakauman ja parametrien avulla.

Ennen: Lukuteoria ja logiikka (MAA11)

Tavoitteet

- oppii formalisoimaan väitelauseita ja tutkimaan niiden totuusarvoja totuustaulujen avulla
- ymmärtää avoimen lauseen käsitteen ja oppii käyttämään kvanttoreita
- oppii todistusperiaatteita ja harjoittelee todistamista
- oppii lukuteorian peruskäsitteet ja perehtyy alkulukujen ominaisuuksiin
- osaa tutkia kokonaislukujen jaollisuutta jakoyhtälön ja kokonaislukujen kongruenssin avulla
- osaa määrittää kokonaislukujen suurimman yhteisen tekijän Eukleideen algoritmilla.

Ennen: Lukuteoria ja logiikka (MAA11)

Keskeiset sisällöt

- lauseen formalisoiminen
- lauseen totuusarvot
- avoin lause
- kvanttorit
- suora, käänteinen ja ristiriitatodistus
- kokonaislukujen jaollisuus ja jakoyhtälö
- Eukleideen algoritmi
- alkuluvut
- aritmetiikan peruslause
- kokonaislukujen kongruenssi

Nyt:Lukuteoria ja todistaminen (MAA11)

Tavoitteet

- perehtyy **logiikan alkeisiin** ja tutustuu todistusperiaatteisiin sekä harjoittelee todistamista
- hallitsee lukuteorian peruskäsitteet ja perehtyy alkulukujen ominaisuuksiin
- osaa tutkia kokonaislukujen jaollisuutta jakoyhtälön ja kokonaislukujen kongruenssin avulla
- **syventää ymmärrystään lukujonoista ja niiden summista**
- **osaa käyttää teknisiä apuvälineitä lukujen ominaisuuksien tutkimisessa.**

Nyt:Lukuteoria ja todistaminen (MAA11)

Keskeiset sisällöt

- konnektiivit ja totuusarvot
- geometrinen todistaminen
- suora, käänteinen ja ristiriitatodistus
- **induktiotodistus**
- kokonaislukujen jaollisuus ja jakoyhtälö
- Eukleideen algoritmi
- alkuluvut ja Eratostheneen seula
- aritmetiikan peruslause
- kokonaislukujen kongruenssi

Ennen: Numeerisia ja algebrallisia menetelmiä (MAA12)

Tavoitteet

- oppii ymmärtämään absoluuttisen ja suhteellisen virheen käsitteet ja niiden avulla likiarvolaskujen tarkkuutta koskevat säännöt peruslaskutoimitusten tapauksessa
- ymmärtää iteroinnin käsitteen ja oppii ratkaisemaan yhtälöitä numeerisesti
- oppii tutkimaan polynomien jaollisuutta ja määrittämään polynomin tekijät
- oppii algoritmista ajattelua
- harjaantuu käyttämään nykyaikaisia matemaattisia välineitä
- oppii määrittämään numeerisesti muutosnopeutta ja pinta-alaa.

Ennen: Numeerisia ja algebrallisia menetelmiä (MAA12)

Keskeiset sisällöt

- **absoluuttinen ja suhteellinen virhe**
- Newtonin menetelmä ja iterointi
- polynomien jakoalgoritmi
- polynomien jakoyhtälö
- muutosnopeus ja pinta-ala

Nyt: Algoritmit matematiikassa (MAA12)

Tavoitteet

- syventää algoritmista ajatteluaan
- **osaa tutkia ja selittää, kuinka algoritmit toimivat**
- ymmärtää iteroinnin käsitteen ja oppii ratkaisemaan **epälineaarisia** yhtälöitä numeerisesti
- osaa tutkia polynomien jaollisuutta ja osaa määrittää polynomin tekijät
- osaa määrittää numeerisesti muutosnopeutta ja pinta-alaa
- **osaa käyttää teknisiä apuvälineitä algoritmien tutkimisessa ja laskutoimituksissa.**

Nyt: Algoritmit matematiikassa (MAA12)

Keskeiset sisällöt

- iterointi ja Newton-Raphsonin menetelmä
- polynomien jakoalgoritmi
- polynomien jakoyhtälö
- Newton-Cotes-kaavat: suorakaidesääntö, puolisuunnikassääntö ja Simpsonin sääntö

Ennen: Differentiaali- ja integraalilaskennan jatkokurssi (MAA13)

Tavoitteet

- syventää differentiaali- ja integraalilaskennan teoreettisten perusteiden tuntemustaan
- täydentää integraalilaskennan taitojaan ja soveltaa niitä muun muassa jatkuvien todennäköisyysjakaumien tutkimiseen
- tutkii lukujonon raja-arvoa, sarjoja ja niiden summia

Ennen: Differentiaali- ja integraalilaskennan jatkokurssi (MAA13)

Keskeiset sisällöt

- funktion jatkuvuuden ja derivoituvuuden tutkiminen
- jatkuvien ja derivoituvien funktioiden yleisiä ominaisuuksia
- funktioiden ja lukujonojen raja-arvot äärettömydessä
- epäoleelliset integraalit

Nyt: Differentiaali- ja integraalilaskennan jatkokurssi (MAA13)

Tavoitteet

- syventää differentiaali- ja integraalilaskennan teoreettisten perusteiden tuntemustaan
- osaa tutkia aidosti monotonisten funktioiden käänteisfunktioita
- täydentää integraalilaskennan taitojaan ja soveltaa niitä muun muassa jatkuvien todennäköisyysjakaumien tutkimiseen
- osaa tutkia lukujonon raja-arvoa, sarjoja ja niiden summia
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä funktion ominaisuuksien tutkimisessa ja derivaatan laskemisessa annetun muuttujan suhteen sekä epäoleellisten integraalien, lukujonon raja-arvon ja sarjan summan laskemisessa sovellustehtävissä.

Nyt: Differentiaali- ja integraalilaskennan jatkokurssi (MAA13)

Keskeiset sisällöt

- funktion jatkuvuuden ja derivoituvuuden tutkiminen
- jatkuvien ja derivoituvien funktioiden yleisiä ominaisuuksia
- **käänteisfunktio**
- **kahden muuttujan funktio ja osittaisderivaatta**
- funktioiden ja lukujonojen raja-arvot äärettömyydessä
- epäoleelliset integraalit
- lukujonon raja-arvo, sarjat ja niiden summa